

Előszó a Klubrádió Rakott c. műsorának 2001.05.12-i adásához

Gyors-étterembeli csevegés: ha a Földön minden ötödik ember kínai és mi éppen nyolcan vagyunk, melyikünk a kínai? –Én, válaszol a bájos kínai felszolgáló. Ennyi a fontos nekünk Kínáról? Nem. Legutóbb egy nagyravágyó kisország megújított törvényi alapjait elemeztük. Fordítunk: ma a legmarkánsabban fejlődő világhatalom jogi, pártállami és társadalom-filozófiai lényegével ismerkedünk meg. Kedvcsináló kérdések: miért érdekes Kína egy magyar jogász számára? Ki tanulhat kitől, és vajon mit? A kínai jogfelfogás alapvetően eltért az európaítól. A szükséges rossz-e a jog Kínában? Jogállam-e a Kínai Népköztársaság, független-e az igazságszolgáltatása? Az emberi jogok nyugati felfogása Kínában még nem általánosan elfogadott. Sokan viszont igyekeznek komolyan venni az emberi jogokat, mi jöhet ki ebből? Kína több ezer éves történetében ez idő tájt lehetünk tanúi a (mindössze!) második békés átmenetnek. Mi az üzenete ennek befelé, külpolitikailag vagy akár minékünk is. Milyen jövő áll a kínai jogrendszer és alkotmányos berendezkedés előtt? Vendég: Dr. Bóka János szegedi jogi egyetemi oktató és kutató. Műsorvezető Kolláth György.

Adásmenet a Rakott 2011. május 12-i műsorához

Jó estét kívánok! A 26., rendhagyó amatőr órában köszöntöm a hallgatót. Szokásunk a feltűnő adáscím. Íme, ***Második békés átmenet: már Kínában is?!*** Ez a mai adás zanzája: Európának is érdekes kulcsmondata. Kínáról lesz szó. Kockázatos választás ez ott – nálunk - ahol aranyigazság volt: extra Hungariam non est vita. /Annyi mint: Magyarországon kívül nincs is élet!/ Két itthoni életkép indokolhatja, hogy nekünk is nyitni érdemes. 1) Gyorséttermi csevegés: ha a Földön minden 5. ember kínai, és mi nyolcan vagyunk, ki közülünk a kínai? –Én, feleli a bájos kínai felszolgáló. Nyeltünk. 2) Sztereotípiák (itt kopott közhely), hogy a kínai áru olcsó és silány. Mind több az ellenpélda: uszodai öltöző, feltűnő férfi alsónemű, a gazdája dicséri, *ez potencia-erősítő kínai innováció. 1,5 milliárd kínai lakos van, lesz: ennyi ember nem tévedhet, már miért ne volna ez hihető. Csak épp' azt nem írták meg, hogy mi legyen a fölös férfierővel?* Nevetés. Másnap a tulaj behozza a termékismertetőt: *intelligens kontroll és masszázsfunkció, illik a férfiaság forradalmát hozó trendbe.* Működik. Már nem koppintás. Nem a 3-at egy százasért bővli. Erzékeny lelkekre gondolva megfontolandó, hogy szó essék a hasonló, anionos női nadrág titkairól is. Ide illenek az a poén, hogy különösen nehéz lerimánkodni azt a gyogyulni vágyó matrónákról.

Nagy ellentmondások, országon belüli különbségek is tapasztalhatók. Kínai tárgyú filmekben láttam: a nagyvárostól távol úgy vasalják a ruhát, hogy vizes rongy helyett ráköpnek a textilre. Ellenben napihír: *több Audi fogy Kínában, mint a németeknél.* A fejlődés nem a semmiből jött. Az 1967. évi kiadású Nemzetközi Almanach Kínáról még pl. ezeket írja: *Lakosság szám: 750.000.000 fő. I.e. 2205 – Az első történelmileg bizonyítható kínai államszervezet megalakulása a Hoangho medencéjébe. I.e. 246-210 – Csin Si-huangti, az első császár egyesíti a kisebb államokat, és megépíti a Nagy Falat a hunok ellen.* /Azóta se heverte ki mindezt Hunnia. Bocsánat, ez saját megjegyzésem! / *A forradalom előtt a lakosság 80 %-a (falun 90 %-a) írástudatlan volt, 1961-ben a felnőtt lakosoknak már csak 15 %-a számított analfabétának.* Az 1992. évi honi kiadású Larousse már 1,1 Md feletti lakosság számot ír, évente 10-15 milliós természetes szaporodással, s azzal hogy a lakosság 90 %-a a terület 1/3-án él. A tartalmas Cambridge Enciklopédiában 11 Kínára utaló szócikk van, köztük a kínai pincsi (Pekingese) is, de a kínai jogra utalás sem található. Kína jelentőségét, büszkeségét, gazdagságát a nemrég ott megrendezett nyári olimpia is fényesítette. Ellenben a magunk olimpiai részvételét már kevésbé ékesítette.

Mégis, hajlamosak vagyunk itt, Európa közepén arra, hogy valami idegen, távoli, érdektelen jelenségként tekintsünk Ázsia minden tekintetben *jogos* szuperhatalmára. Jogos, mondom, de megvilágosodnom április közepén, Szolnokon sikerült. A Verseghy Gimnázium öreg-diákjaként a gimnázium 180. jubileumi ünnepén hallgattam egy előadást, mely megfogott és rádiós műsorra inspirált. Érdekes, nagyvonalú, tanulságos és tovább gondolásra ösztönző előadást mondott a zömmel középiskolás hallgatóságnak Dr. Bóka János ifjú szegedi egyetemi oktató. ***Jogász-kollégaként köszöntelek a stúdióban. Szervusz, köszönöm, hogy elfogadtad a meghívást.*** Bóka kolléga látható a web-kamerán. Én= behúzott nyakkal tercelek. Negyedik alkalom, hogy tehetséges fiatal kollégát itt üdvözlök, módot adva neki a tudás megmutatására. Ez történik most is. Kezdjük a szokásos

bemutatással. Dr. Bóka János krisztusi korú fiatal házaspáros jogász. Tanult az Egyesült Államokban. Tanulmányi versenyeken is elismert diák volt Szolnokon a Verseggyben. Később Brüsszelben és Szegeden szerzett diplomát. Dolgozott az EU Parlament szakértőjeként: politikai és jogi tanácsadás, sajtókapcsolat, titkári és irodavezetői tevékenység volt a dolga. Ma a régi közös egyetemünk, a szegedi Jogi Kar oktatója, egyben az összehasonlító jog kutatója. Szenvedélyes sportrajongó. Keserűnek legutóbb a szolnoki Olaj kosárlabda-csapat megérdemelt veresége miatt láttam. Azóta a ború megduplázódott. A csapatirányítást is erősségének érzi, erre szurkolóként a rájátszásban módja lehet. Publikációi nem kezdő írástudót jelölnek, és nem csupán a jognak a joggal való összemérését tárgyalják. Ma vele Kínáról értekezünk, keresve az eltéréseket, az azonosságokat és mindezek mértékét a jog szemszögéből. **Kolléga úr: nyitó kérdés, kevéssel a vizsgaidőszak előtt min dolgozol?**

Műsorunk bruttó 60, nettó 43 percben, négy részből áll. Mindjárt az első közszolgálati-kereskedelmi szünet következik. Am előtte még jön egy-két gyors kérdés, hasonló választ remélve. Amerika, Brüsszel, Szolnok, Szeged a főbb állomások az életedben: **miért éppen Kínát választottad kutatási területként? Választottad vagy kaptad? Miért érdekes Kína Európának, továbbá Magyarországnak? Igaz-e ez vajon fordítva is, vagyis Kína milyen stratégiát követ Európa vonatkozásában?** Egy gyenge vicc következik, talán kicsit jellemző, de lelombozó is. Kínában járt egy magyar delegáció. Az ottaniak kérdése: hányan vannak maguk, magyarok? 10 M fő! És melyik szállodánkban szálltak meg? **Adásunkat végig kíséri egy kérdés: szeretnénk szemléltetésül konkrét példákat is hallani?!**

Most rövid szünetet tartunk, de jövőnk vissza. Folytatódik a Rakott, Dr. Bóka Jánossal és kínai jogi érdekességekkel, összefüggésekkel.

Öt kiragadott tényezőt mondanék: a) világgazdasági, s azon belül pénzügyi súly, b) a tervgazdaságot megejtő piacgazdasági rugalmasság, c) nem európai karakterű politikai szisztéma, sajátos, talán félig nyitott demokráciával, d) ugyanakkor ortodox, pártállami hatalmi és jogi berendezkedés, e) mégis erős stabilitás, az előbbieket együtt-véve. Igazak-e az említett jellemzők? És hogyha jobbra igen, akkor ezek vajon miként adják, s jelenítik meg Kína sikerességét? Mi a titka, ha van titok egyáltalán?

Átkötünk a §-ok világába! Egyáltalán, §-okból áll a kínai jogrend? Kína sikereiben a jognak mekkora szerepe van? Jog: általa vagy ellenében sikeres KÍNA?

Olvasom Töled: másfél milliárd ember országában **gyökeresen eltérő a gazdasági-társadalmi helyzet az egyes régiókban. Tartható-e ez, és lehet-e így egyáltalán egységes kínai jogról beszélni?** A direkt politikai problémát mellőzzük, Tajvant félretesszük. Talán még így is **mutatkozik sajátosság a központi Kína, Hong Kong, Makaó tekintetében? Hallhatunk példákat?!** Igaz-e, hogy **még e centralizált országban is nagy mozgástérrel rendelkeznek az egyes tartományok? Vajon a méret vagy a belátás folytán?**

Azt is írod, hogy **a kínai jogfelfogás mindig is alapvetően eltért az európaiétól. Változik egyáltalán ez a helyzet, és van-e pl. az európai joggal egyfajta kölcsönhatás? Kína kereskedik és kommunikál az egész világgal: aligha lehet hegemoniája minden ország és jogrend felett?!** Írásaidban nagy kérdés: **továbbra is szükséges rossz-e a jog Kínában? Vagy talán itt is a változás és állandóság sajátos keveréke jellemző Kínára? Jellemeznéd a kulturális forradalom körüli és az utána való helyzetet?!** **Ismét tanulságos példákat, akár átvételre javasolható megoldásokat is kérnék! Pl. bárki perelhet akárkit?**

Kérdésként megkockáztatok valamit: **vajon van holisztikus és nem probléma-központú gondolkodásmód a kínai jogban is?**

Ismét rövid szünetet tartunk, de jövőnk vissza. Folytatódik a Rakott, Bóka János szegedi jogtanárral. Fontos megállapításod, hogy **az 1999. évi alkotmánymódosítás során bekerült a „jogállam” fogalma a kínai alkotmányba. De vajon ettől - vagy ettől függetlenül - jogállam-e a Kínai Népköztársaság?** Kínában, ahol a jog a politikai **hatalom gyakorlásának eszköze, eben az értelemben egyes területeken jogállam is lehet. De mi a helyzet a távolról nézve dermesztő kínai büntetőjog és közigazgatási jog területén? Hallhatunk példát is?**

Európában a jogállamiság krédója a független az igazságszolgáltatás. **Mi a helyzet ezzel Kínában?** Gondolom, ott is vannak mindennapi rutinügyek: a testi sértéstől a közlekedési kihágáson át a lopásig. Ámde mi van a kapitális ügyekben? Négy kulcs-szót mondanék a politikailag kényes kategóriák köréből: **magas szintű korrupció, terrorizmus, Falun Gong, nemzetiségi elégedetlenség: vajon ezekben a bírói határozat simán politikai döntés?!** **Enyhítve a bajok súlyát: mire valók és hogyan működnek a népi bíróságok?** Írod, hogy a rutinügy és a politikai deliktum között **van egy szürke**

zóna. Ez jogászi szempontból a legérdekesebb (pl. csoportos létszámleépítések, fogyasztóvédelmi ügyek, kisajátítások). Ezek talán a „bomlás virágai”, mert **potenciálisan bármikor szentíttvé válhatnak? Hogyan szemléltetnéd ezeket, és itt a bíróságok vajon milyen „túlélési taktika” közül választhatnak? Vannak egzotikus vagy egyszerűen csak európai gyomor számára nehezen emészthető példák???** Ha a bírósági döntésekbe van **beavatkozás, ki részéről érkezik ez elsősorban? Mekkora Kínában a mindenre kisugárzó korrupció? Mennyire eredményesen üldözik; netán meg is előzik? Van-e megbecsülésük a bírácoknak, s vajon vannak bíró-matuzsálemek?**

Ismét szünetet tartunk, a mai utolsót, de jövőnk vissza. Folytatódik a Rakott, Bóka János szegedi kollégával. Kína az emberi jogi szervezetek állandó céltáblája. Kína szerint viszont ezek politikai támadások. **Mi az igazság? Van esélyük azoknak, akik a bíróságokat és a jogot kívánják felhasználni a politikai változások kikényszerítésére? Látszanak a változás jelei pl. halálbüntetés kapcsán?** Írod, hogy az utóbbi hónapokban – főleg a közel-keleti felkelések hatására – újból kemény fellépésekről és az enyhülés megtorpanásáról lehet olvasni. **Mi áll ennek a hátterében, s mi várható tőle? Van Kínának valódi félnivalója a nemzetiségeitől, Tibettől, bizonyos szeparatista törekvésektől? Eheti politikai affér az USA és Kína között a vallásszabadság általában és igencsak konkrétan: szerzetesek bezárása körüli vitában. Hogy értékelhetjük mi ezt?**

Tekintsünk a közeli jövőbe! Tőled olvastam **a közeli kínai állami-hatalmi átadás-átvételi folyamatról. Ennek keretében 2012-13-ban lecserélődik a jelenlegi vezetői garnitúra. Van kétséged afelől, hogy ezt sikerül jól menedzselniük?** Hipotézised, hogy ha igen, akkor Kína több ezer éves történetét tekintve **tanúja lehet a világ, s benne mi is a (mindössze!) második békés átmenetnek!?** **Melyik volt az első, mikor történt, s mi annak a tanulsága? Avagy kell-e számítani a jogban is az ún. Kína-szindrómára? Vagyis arra, hogy egyszer csak átég minden a Föld túlsó felén lévő Kínáig, vagy éppen onnantól - mihozzánk?**

Elérkeztünk a múlt, a jelen és a közeljövő összegzéséhez. Záró-kérdés következik! **Milyen jövő áll a kínai jogrendszer és alkotmányos berendezkedés előtt? Milyen lehetséges forgatókönyveket látsz, s melyiket tartod a legvalószínűbbnek? Lesz, lehet egy nagyon speciális, mégis működő-képes, sőt gazdaságilag élenjáró, reform-orientált ázsiai demokrácia, vagy Európa nézőpontjából valami eklektikus, mégis csak verseny-előnyben maradó formáció lesz uralkodó még sokáig?** Bolondozás slusszként: **lennél-e - persze, odakint, közel a koreai határhoz, pl. Dandongban kínai jogtanácsadó az idén, vagy Te is várnál még vele vagy 20-30 évet?**

Adásidőnk lepergett. A játék maradt hátra. A Rakott agytorna-feladványának kérdései és megoldásai a következők: 1)Kérdés: *Hány képviselőből állna a magyar Országgyűlés, ha arányában annyi állampolgárra jutna egy képviselő, mint a kínai Országos Népi Gyűlés esetén?* **Válasz:** 22 [A kínai Országos Népi Gyűlés 2 987 képviselőből áll, az ország lakossága a 2010. évi census alapján 1 370,5 millió fő, tehát egy képviselőre kb. 459 000 állampolgár jut. Ez Magyarországra vetítve kb. 22 képviselőt jelentene.] 2)Kérdés: *A kínai Btk. szerint hány bűncselekményért szabható ki halálbüntetés?* **Válasz:** 68 [Köztük gazdasági és vagyon elleni bűncselekményekért, korrupcióért, a kulturális örökség elleni bűncselekményekért – 1997 előtt még óriáspanda megöléséért is] 3)Kérdés: *Szerepel-e a Kínai Kommunista Párt a hatályos kínai alkotmány rendelkező részében (vagyis a konkrét normák között)?* **Válasz:** Nem. [A preambulum többször is említi, de az alkotmány rendelkező része mélyen hallgat arról, milyen szerepe van az államszervezet működésében.] 4)Kérdés: *A KKP az egyetlen legálisan működő párt a Kínai Népköztársaságban?* **Válasz:** Nem. A KKP mellett nyolc kisebb párt működik legálisan. Ezek az Országos Népi Gyűlésben is rendelkeznek képvisellel, és mindegyikük delegál egy-egy alelnököt. A megfejtéseket a fórumba várom. Az első perfekt, helyes megfejtő sportmezt kap. Csakúgy, mint a legutóbbi győztes: Károly, aki péntek reggel itt átveheti a nyereményét.

Hanem, nézzék csak, akik látják is: Dr. Bóka János tanár úr meglepetéssel szolgál. Bemutatja a feladványhoz kötődő személyes ajándékát a leendő győztesnek. Ember-nagyságú szegedi kosaras sportmez: ebből itthon biztos nincs kettő. Így a kitűzött díj kettő. Köszönjük a gáláns felajánlást. Jó játékot, keresést és sikeres találatokat kívánunk társ-szerzőmmel: Bóka Jánossal!

Köszönöm, hogy itt voltál Dr. Bóka János tanár úr. Együtt köszönjük meg a hallgató figyelmét, és a rádió technikai stábjából Árva Brigittának és Józsa Péternek a segítő közreműködést. Szép estét kíván: Kolláth György. A viszont-hallásra 2 hét múlva. Folyt-köv. május 26-án: két nappal a Bajnokok Ligája döntője előtt. Naná, hogy futballról lesz szó. Viszont hallásra!